

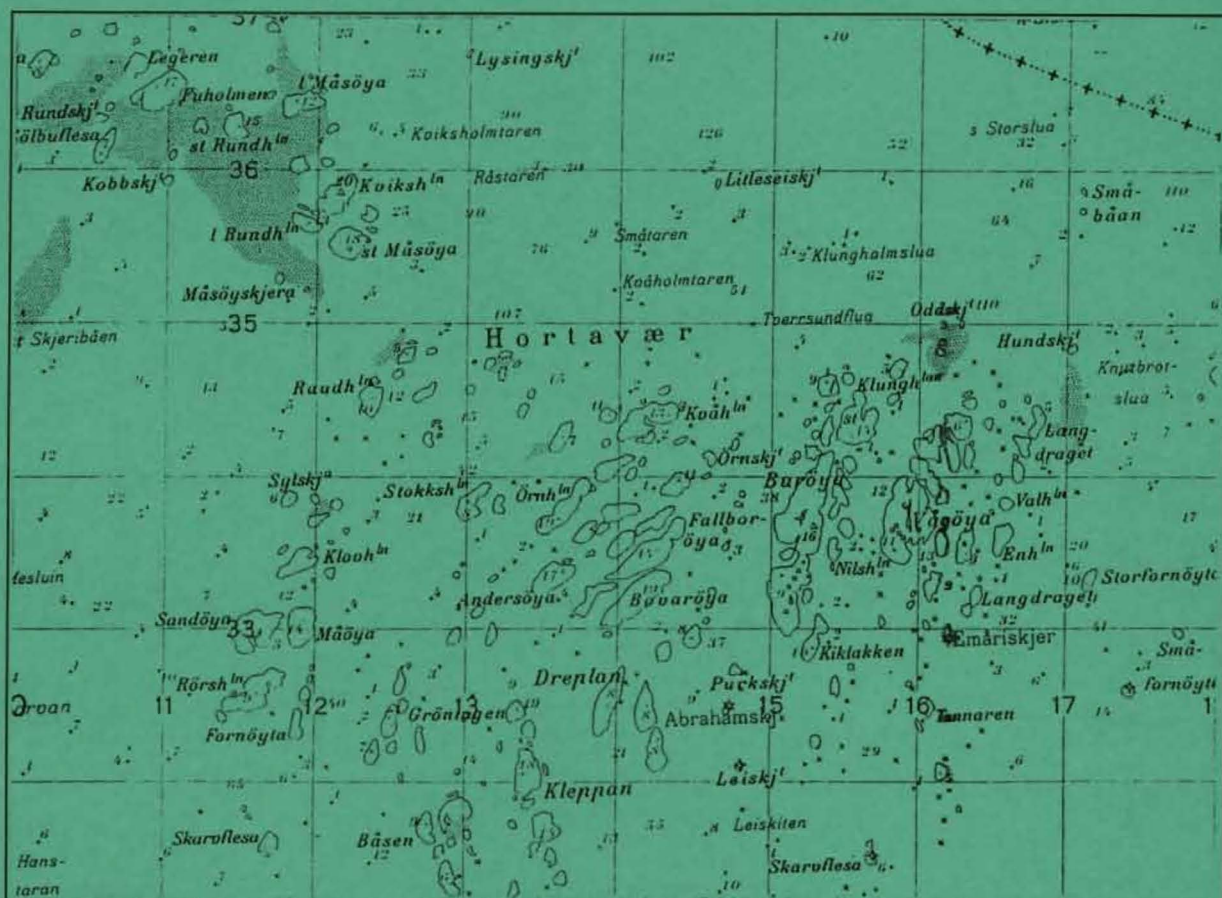
MØTE ROM

VITENSKAPSMUSEET
BOTANISK AVDELING
TRONDHEIM

Botanisk befaring på Hortaværet, Leka

Liv S. Nilsen

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Vitenskapsmuseet
Trondheim

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Vitenskapsmuseet
Botanisk notat 2000-3

**Botanisk befaring på Hortaværet,
Leka**

Liv S. Nilsen

Trondheim, oktober 2000
Oppdragsgiver: Leka kommune

Forord

I samband med Leka kommune sitt arbeid med kartlegging av biologisk mangfold og forvaltningsplan for verneområdene ble det 18. august 2000 gjort en befaring ut til Hortavær, for å undersøke området flora og vegetasjon. Opplysninger om tidligere bruk er gitt av Reidar Berg. Kristin Floa har vært kontaktperson i Leka kommune.

Oppdraget omfatter en dag i felt samt en dag til bearbeiding. Innsamlet materiale (belegg) av karplanter og krysslister er levert Vitenskapsmuseets herbarium (TRH).

Liv S. Nilsen
Trondheim, oktober 2000

Referanse

Nilsen, L.S. 2000. Botanisk befaring på Hortaværet, Leka. – NTNU Vitensk.mus. Bot. notat 2000-3: 1-7.

Innhold

Forord	1
1 Innledning.....	3
2 Flora og vegetasjon.....	4
3 De oppsøkte lokalitetene	6
4 Konklusjon	7
5 Litteratur	7

1 Innledning

Hortaværet ligger nordvest i Leka kommune, Nord-Trøndelag (figur 1).

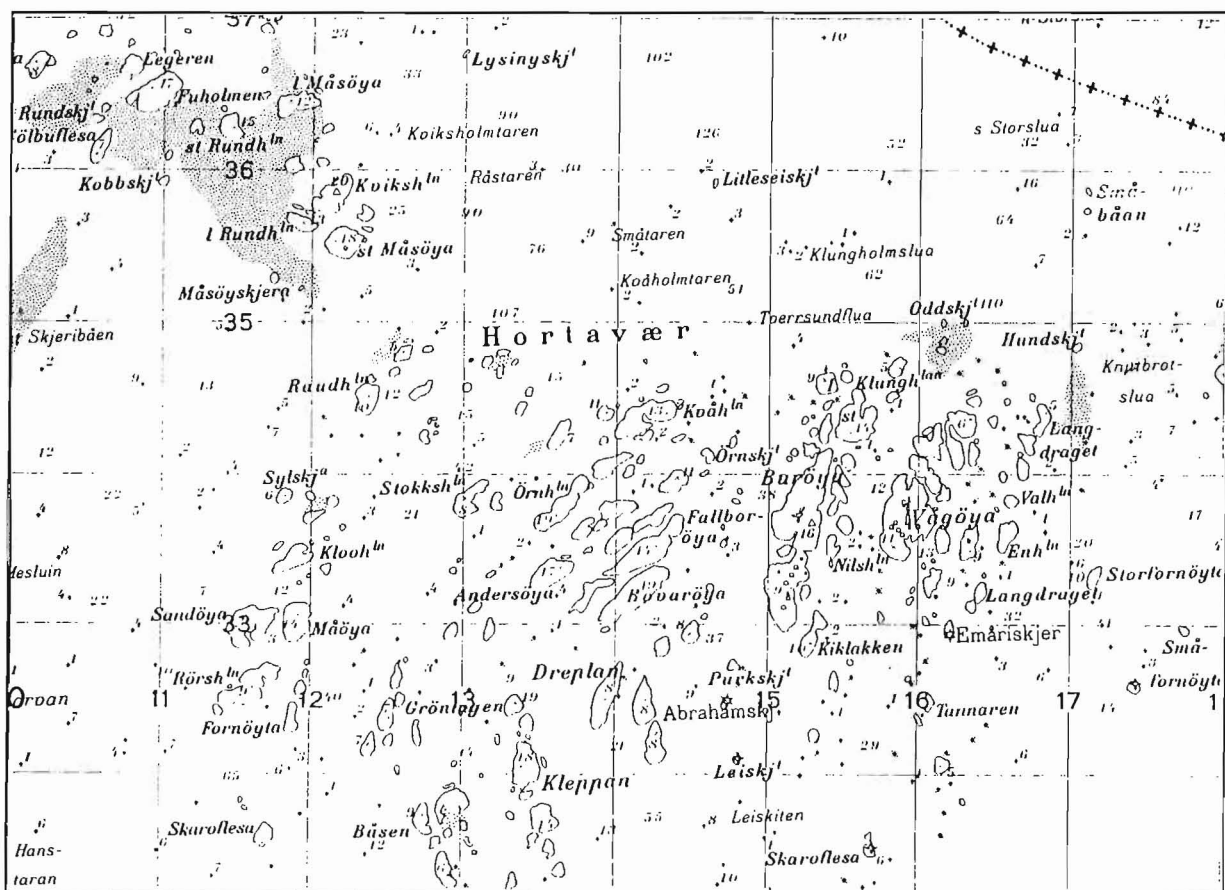
Berggrunnen i området domineres av mørke bergarter, hovedsakelig pyroksenitt, dioritt og monzogabbro (Pedersen et al. 1984). Denne sammensetningen av bergarter er helt spesiell for Horta, og er også kalt for hortitt.

Horta er et gammelt fiskevær som på det meste hadde ca. 100 fastboende. Været ble fraflyttet i 1965. Det står hus på to øyer; Burøya og Vågøya. Her finnes innmark hvor det ble dyrket litt poteter og grønnsaker, men mesteparten av innmarka var slåttemark. Utmarka på Burøya og Vågøya samt øyene like ved ble beitet av storfe, og kyrne svømte fra holme til holme. Ved folketellingen i 1875 var det ca. 26 kyr i Horta. I 1958 var tallet 17 (Fiskaa & Myckland 1958).

De andre øyene, holmene og skjærene ble brukt til slått, beite (for det meste sau) og torvtekt. Det ble også samlet rakved og drivtømmer. Det var egne slåtte- og beiteøyer. På slåtteøyene ble graset

tørket på marka og etterpå fraktet til Burøya og Vågøya. I tillegg ble ofte slåtteøyene beitet etter slått. Det har sannsynligvis vært over 100 sau på Horta. Hvis været tillot det, beitet sauene ute hele året, men da ble det fraktet ut høy som tilleggsfôr om vinteren. Senere, da andre saueraser kom, ble det vanlig å ha sauene i fjøs om vinteren. I 1958 var det minst 44 sau på Horta (Fiskaa & Myckland 1958). Det var særlig Tjukkkøyan vest for Burøya som ble brukt som vinterbeite; det er her lyngdekket og andelen røsslyng er størst. Torv ble mest tatt fra de største øyene. Dette har satt tydelige spor. I områder med tynn torv er alt skrellet av ned til berget. Andre områder med dypere torv, er det tatt opptil 2-3 meter eller ca. 6 spadelengder. I tillegg til torv ble rakved, lyng og tang brukt som brensel. Det var ingen tradisjon for lyngbrenning på Hortavær, og det finnes heller ikke opplysninger om at det ble sanket røsslyng til vinterfôr.

En viktig inntektskilde i tillegg til fisket var egg- og dunsanking, og Reidar Berg opplyste at det i sin tid (på det meste) ble levert dun fra 2000 e-reir på Horta.

Figur 1. Hortaværet nordvest i Leka kommune. Utsnitt av kartblad 1725 III (M711), UTM-referanse PT 10-18, 31-37. Målestokk 1: 50 000.

2 Flora og vegetasjon

Flora og vegetasjon på Horta er lite undersøkt, men J. Devold besøkte Horta på 1930-tallet (Devold 1937) og har opplysninger om noen artsfunn og i utkastet til verneplan for sjøfuglområder i Nord-Trøndelag (Fylkesmannen i Nord-Trøndelag 1997) gis noen generelle beskrivelser av vegetasjonen i området. Norske og vitenskapelige navn på planter følger Lid & Lid (1994)

Hortavær består av to litt større øyer; Burøya og Vågøya samt mange små øyer, holmer og skjær. På de fleste øyene er det en stor andel bart berg. Vegetasjonen domineres av lynghei, hvor krekling er den dominerende lyngveksten. Lite røsslyng ble registrert. Stor andel blokkebær og innslag av torvull, slåttestarr og bjønnskjegg gjør at heiene karakteriseres som fukthei, og ofte er overgangen mot myr glidende. Små, fattige tuemyrer med tuer dominert av lyngvekster og torvmosedominans mellom tuene er vanlig. Det ble ikke registrert tørrhei eller rikere utforminger av lynghei. Mens gjengroing av heiområder med busker og trær er et stort problem ellers langs Namdalskysten (Nilsen 1998, Nilsen & Fremstad 2000) og andre kystområder i Norge (Norderhaug et al. 1999) er dette ikke tilfellet på Hortaværet (i alle fall ikke enda),

I forsenkninger og i strandsonene dominerer mer eller mindre høgvekst engvegetasjon. Høge urter og gras som hestehavre, mjøddurt, vendelrot, sløke og gullris, men også lågere vegetasjon med innslag av for eksempel gulaks, blåklokke og smalkjempe er vanlig.

Rundt de fleste øyene finnes berg helt ned til sjøen

hvor planter som bitterbergknapp, knopparve, lodnerubloom, fjørekoll og rødsvingel kan vokse i sprekker og groper i berget. Strandeng er det lite av, men der det finnes er særlig saltsiv, rødsvingel og strandkryp vanlige arter. Tangvollvegetasjon forekommer spredt og som regel med innslag av gåsemure og strandrug. Ofte finnes høgvekst engvegetasjon i forlengelsen av tangvollen (se over). Enkelte holmer og noen topper på større øyer er tydelig fuglegjødslet. Her blir det grønere, og arter som engsoleie, engsyre, høymol og skjørbuksurt er vanlige.

Innmarksarealene domineres av store gras og urter som hestehavre, mjøddurt, strandrør, vendelrot og sløke. Innslaget på gammel innmark av lågvokste gras og urter som gulaks, engkvein, engrapp, blåklokke, følblom, smalkjempe, småengkall, ryllik og vill-løk kan tyde på at områdene tidligere var dominert av slike arter. Dette er arter som i større grad tolererer beite og slått, som trenger lite næring tilført og som er avhengig av nok lys. Ved opphør av slått og brakklegging av tidligere dyrket mark har konkurranseforholdene endret seg. Næringstilførselen har økt som følge av at høsting har uteblitt og arter som ikke tolererer slått har fått mulighet til å etablere seg. Dette er som regel høgvekste arter som med tiden tar over og som skygger ut de mer lågvokste artene.

På Horta er det registrert 108 karplanter (tabell 1) Floraen omfatter mange vanlige, vidt utbredte arter og gjenspeiler de viktigste voksestedstypene; lynghei, eng og strandberg. Videre kommer det inn noen strandengplanter, vannplanter, myrplanter og hagearter. Varmekrevende og kalkkrevende arter mangler. Arter merket med * er kun registrert av Devold (1937).

Tabell 1. Karplanter registrert på Hortaværet.

Karsporeplanter			
<i>Dryopteris filix-mas</i>	Ormetelg	<i>Anthoxanthum odoratum</i> ssp. <i>odoratum</i>	Gulaks
<i>Polypodium vulgare</i>	Sisselrot	<i>Arrhenatherum elatius</i>	Hestehavre
Nakenfrøete (bartrær)		<i>Carex nigra</i> ssp. <i>juncella</i>	Stolpestarr
<i>Juniperus communis</i> ssp. <i>communis</i>	Einer	<i>Carex nigra</i> ssp. <i>nigra</i>	Slåttestarr
<i>Picea sitchensis</i>	Siktagran	<i>Carex panicea</i>	Kornstarr
<i>Pinus mugo</i> ssp. <i>mugo</i>	Buskfuur	<i>Dactylorhiza maculata</i>	Flekkmarihand
Dekkfrøete, enfrøbladete		<i>Deschampsia flexuosa</i>	Smyle
<i>Agrostis canina</i>	Hundekvein	<i>Elymus repens</i>	Kveke
<i>Agrostis capillaris</i>	Engkvein	<i>Eriophorum angustifolium</i>	Duskull
<i>Allium oleraceum</i>	Vill-løk	<i>Eriophorum vaginatum</i>	Torvull
		<i>Festuca rubra</i> ssp. <i>rubra</i>	Rødsvingel
		<i>Juncus articulatus</i>	Ryllsiv
		<i>Juncus conglomeratus</i>	Knappsiv

<i>Juncus gerardii</i>	Saltsiv	<i>Prunella vulgaris</i>	Blåkoll
<i>Lemna minor</i>	Andemat	<i>Ranunculus acris</i> ssp. <i>acris</i>	Engsoleie
<i>Leymus arenarius</i>	Strandrug	<i>Ranunculus aquatilis</i>	Småvasssoleie *
<i>Luzula multiflora</i> ssp. <i>multiflora</i>	Engfrytle	<i>Ranunculus reptans</i>	Evjesoleie *
<i>Molinia caerulea</i>	Blåtopp	<i>Rhinanthus minor</i> ssp. <i>minor</i>	Småengkall
<i>Nardus stricta</i>	Finnskjegg	<i>Rosa dumalis</i> ssp. <i>dumalis</i>	Kjøtttype
<i>Phalaris arundinacea</i>	Strandrør	<i>Rubus chamaemorus</i>	Multe
<i>Poa annua</i>	Tunrapp	<i>Rumex acetosa</i> ssp. <i>acetosa</i>	Engsyre
<i>Poa pratensis</i> ssp. <i>pratensis</i>	Engrapp	<i>Rumex acetosella</i> ssp. <i>acetosella</i>	Småsyre
<i>Puccinellia maritima</i>	Fjøresaltgras	<i>Rumex longifolius</i>	Høymol
<i>Sparganium natans</i>	Småpiggeknope	<i>Sagina nodosa</i>	Knopparve
<i>Trichophorum cespitosum</i> ssp. <i>cespitosum</i>	Småbjønnskjegg	<i>Salicornia europaea</i>	Salturt *
Dekkfrøete, tofrøbladete		<i>Sedum acre</i>	Bitterbergknope
<i>Achillea millefolium</i>	Ryllik	<i>Silene dioica</i>	Jonsokblom
<i>Alchemilla</i> spp.	Marikåpe-arter	<i>Silene uniflora</i>	Strandsmelle
<i>Angelica archangelica</i> ssp. <i>lioralis</i>	Strandkvann	<i>Solidago virgaurea</i>	Gullris
<i>Angelica sylvestris</i>	Sløke	<i>Sorbus aucuparia</i>	Rogn
<i>Antennaria dioica</i>	Kattefot	<i>Taraxacum</i> spp.	Løvetann-arter
<i>Anthriscus sylvestris</i>	Hundkjeks	<i>Trientalis europea</i>	Skogstjerne
<i>Armeria maritima</i>	Fjørekkoll	<i>Trifolium pratense</i>	Rødkløver
<i>Aster tripolium</i>	Strandstjerne	<i>Trifolium repens</i>	Kvitkløver
<i>Atriplex</i> spp.	Melde-arter	<i>Urtica dioica</i>	Stornesle
<i>Betula pubescens</i> ssp. <i>pubescens</i>	Bjørk	<i>Vaccinium myrtillus</i>	Blåbær
<i>Callitriche palustris</i>	Småvasshår *	<i>Vaccinium uliginosum</i>	Blokkebær
<i>Calluna vulgaris</i>	Røsslyng	<i>Vaccinium vitis-idaea</i>	Tyttebær
<i>Caltha palustris</i> ssp. <i>palustris</i>	Soleihov	<i>Valeriana sambucifolia</i> ssp. <i>sambucifolia</i>	Vendelrot
<i>Campanula rotundifolia</i>	Blåklokke	<i>Veronica officinalis</i>	Legeveronika
<i>Carum carvi</i>	Karve	<i>Vicia cracca</i>	Fuglevikke
<i>Cerastium fontanum</i> ssp. <i>vulgare</i>	Vanlig arve	<i>Vicia sepium</i>	Gjerdevikke
<i>Cochlearia officinalis</i>	Skjørbuksurt	<i>Viola tricolor</i>	Stemorsblomst
<i>Cornus suecica</i>	Skrubbær		
<i>Draba incana</i>	Lodnerublom		
<i>Empetrum nigrum</i>	Krekling		
<i>Epilobium montanum</i>	Krattmjølke		
<i>Euphrasia</i> spp.	Øyentrøst		
<i>Filipendula ulmaria</i>	Mjødur		
<i>Galeopsis bifida</i>	Vrangdå		
<i>Galium palustre</i>	Myrmaure		
<i>Geum rivale</i>	Enghumleblom		
<i>Glaux maritima</i>	Strandkryp		
<i>Hieracium</i> spp.	Svæve-arter		
<i>Hippuris vulgaris</i>	Hesterumpe		
<i>Humulus lupulus</i>	Humle, i hage		
<i>Lathyrus pratensis</i>	Gulskolm		
<i>Leontodon autumnalis</i>	Følblom		
<i>Ligusticum scoticum</i>	Strandkjeks		
<i>Lotus corniculatus</i>	Tiriltunge		
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	Hanekam		
<i>Matricaria maritima</i>	Strandbalderbrå		
<i>Melampyrum pratense</i>	Stormarimjelle		
<i>Myosotis laxa</i> coll.	Forglemmegei-art		
<i>Parnassia palustris</i>	Jåblom		
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalkjempe		
<i>Plantago major</i>	Groblad		
<i>Potentilla anserina</i>	Gåsemure		
<i>Potentilla erecta</i>	Tepperot		
<i>Potentilla palustris</i>	Myrhatt		

3 De oppsøkte lokalitetene

Burøya

Innmarka er preget av store områder dominert av høge urter og gras som mjødukt, hestehavre, strandrør, vendelrot og sløke. Ut fra artssammensetningen ellers i innmarka kan det tyde på at gulaks, engkvein, engrapp, blåklokke, følblom, smalkjempe, engkall, ryllik og vill-løk har vært viktigere arter i innmarka tidligere. Ved husene er det plantet en del busker, men disse sprer seg lite.

Skillet mellom inn- og utmark er markant. Utmarka er heidominert med krekling og slåttestarr som viktige arter. I utmarka er det spor etter torvtekt.

Vågøya

Innmarka er dominert av høge urter og gras der stolpestarr og strandrør ofte dominerer. I tillegg kommer det inn en del andre arter som mjødukt, hestehavre, vendelrot og sløke. Ut fra artssammensetningen ellers i innmarka kan det tyde på at gulaks, engkvein, engrapp, blåklokke, følblom, smalkjempe, engkall, ryllik og vill-løk har vært viktigere arter tidligere. Også her finnes en del hagebeplantninger, og ved den gamle butikken vokser blant annet humle.

I utmarka dominerer lynghei med krekling som den viktigste lyngveksten, men i store områder er det skrubbe som faktisk dominerer.

Tjukkøyan er ei øygruppe like vest for Burøya. Vi kjørte båt rundt øygruppa og var i land på Tjønholmen og Fallborøya.

- **Tjønholmen:** Heidominert med bra lyngdekke der krekling dominerer. Innslag av en del blokkebær, tyttebær og skrubbe, men svært lite røsslyng. Andre vanlige arter er molte, slåttestarr, smyle og rogn. I små myrområder er det tydelige spor etter torvtekt. På øya er ei større tjønn med innslag av blant annet andemat, hesterumpe og myrhatt. I bergene ned mot sjøen i sør finnes blant annet strandsmelle, bitterbergknapp og lodnerubloom.
- **Fallborøya:** Her finnes større engområder i tillegg til heivegetasjon. I engene dominerer høge urter og gras som hestehavre, sløke, mjødukt og gullris samt enghumleblom som ellers i området ikke er vanlig. I noe mer fuktige områder kommer det inn knappsiv, flekkmariland, myrmaure og jåblom, mens

det i tørrere og mer åpne områder er innslag av kattedot og blåklokke. Heirområdene er dominert av krekling.

4 Konklusjon

Selv om det er ca. 35 år siden det var aktiv drift på Hortavær er landskapet fortsatt åpent, og sporene etter tidligere bruk dermed tydelige. Dette har stor verdi i dag da store deler av kystområdene er i ferd med å gro igjen på grunn av endret arealbruk. Videre finnes det fortsatt folk som har bodd på Horta og som har kunnskap om og kjennskap til den tidligere bruken. I det siste har det også vært en ny giv for å restaurere hus og ivareta miljøet på Horta.

Ifølge Kartlegginga av naturtyper (Direktoratet for naturforvaltning 1999) legges det vekt på å få med velutviklede og intakte lynghiearealer. Da lynghie dekker store arealer i utmarka på Hortaværet, og lite av dette er gjengrodd sammenlignet med andre områder i kommunen, har disse heiområdene verdi som fortsatt åpne heiområder.

På Hortaværet ble ingen sjeldne eller trua arter observert under befaringen, men Reidar Berg mener at enkelte holmer er rikere botanisk sett. Navn som Blomsterholmen øst i Hortaværet kan tyde på det. Andre holmer Reidar Berg nevnte er Store Grønningen, Fylskjæret, Rarsholmen, Måøya, Sandøya, Fuholmen og Legeren. I tillegg finnes det skjellsand i ei bukt på Kvåholmen, noe som også kan gi rikere flora. Dette bør undersøkes nærmere. Ifølge utkastet til verneplan for sjøfuglområder i Nord-Trøndelag (Fylkesmannen i Nord-Trøndelag 1997) skal det på noen holmer, spesielt Grønningen, være opprevet kalkberg i dagen. Også dette bør undersøkes nærmere.

For å gjenskape en helhet på Hortaværet bør det prioriteres å ta vare på landskapet i tillegg til bygningsmassen. Da det er særlig innmarka som har endret seg, bør det prioriteres å skjytte i alle fall deler av innmarka på Burøya og Vågøya. Skjøtselstiltaket vil være slått og deretter fjerning av all biomasse. Beite av husdyr på innmark og i utmarka er ønskelig, og vil kunne være et billig og godt skjøtselstiltak. Skjøtsel med slått i utmark synes mindre aktuelt i et område uten bosetting, men i forbindelse med for eksempel en markdag eller lignende kan også tradisjonen med øyslått demonstreres.

5 Litteratur

- Devold, J. 1937. Bidrag til Lekas flora. - Det Kongelige norske Videnskabers Selskab. Forhandlinger 9-37.
- Direktoratet for naturforvaltning 1999. Kartlegging av naturtyper. Verdsetting av biologisk mangfold. - DN-håndbok 13.
- Fiskaa, H.M. & H. Falck Myckland (red.) 1958. Norges bebyggelse, nordlige seksjon, Herredsbindet for Nord-Trøndelag nordre del. - AS Norsk faglitteratur.
- Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Miljøvernaveilingen. 1997. Utkast til verneplan for sjøfuglområder i Nord-Trøndelag. - Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Miljøvernaveilingen rapport 1997-3: 1-221.
- Lid, J. & Lid, D.T. 1994. Norsk flora. 6. utgåve ved Reidar Elven. - Det norske samlaget, Oslo.
- Nilsen, L.S. 1998. Skisse til skjøtelsplan for Kjeksvika-området i Nærøy, Nord-Trøndelag. - NTNU Vitensk.mus. Rapp. bot. Ser. 1998-5: 1-22.
- Nilsen, L.S. & Fremstad, E. 2000. Skjøtelsplan for Skeisnesset, Leka, Nord-Trøndelag. - NTNU Vitensk.mus. Rapp. bot. Ser. 2000-1: 1-31, 1 kart.
- Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M. (red.) 1999. Skjøtelsboka for kulturlandskap og gamle kulturmarker. - Landbruksforlaget. 252 s.
- Pedersen, R.B., Furnes, H., Stillman, C.J. & Roberts, D. 1984. Leka, berggrunnsgeologisk kart 1725 III, 1: 50 000, foreløpig utgave. - Norges geologiske undersøkelse.

Utgiver: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Vitenskapsmuseet
Institutt for naturhistorie
7491 Trondheim

ISBN 82-7126-599-7
ISSN 0804-0079

Opplag: 30